

aut sola remissione peccatorum, damnantur eo canone duo quidam errores, alter Lutheranorum, Calvini alter, sed non significatur, Concilii sententiam esse, hominem justificari quidem imputatione justitiæ Christi, sed non sola: jam enim, ut diximus can. 10. absolute fuerat definitum, non justificari hominem formaliter per justitiam, qua Christus ipse justus est. Ac de statu quidem quæstionis satis est dictum.

CAPUT III.

Inhærentem esse justitiam nostram formalem, probatur ex Scripturis.

Nunc ad argumenta pro veritate veniamus. Primum argumentum sumitur ex verbis illis Apostoli ad Roman. v. *Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, et donationis, et justitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jesum Christum. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam justi constituentur multi* (1).

Ex hoc loco habemus, justificari per Christum, non esse haberi, aut pronunciarum justos, sed vere fieri atque constitui justos, per adeptionem inhærentis justitiæ, et justitiæ non imperfectæ, sed absolutæ et perfectæ. Nam justificare hoc loco esse justum facere, non justum pronunciarum, perspicuum est tum ex illis verbis, Justo constituentur multi, ubi declarat Apostolus ipse, quid sit justificari, ac dicit esse justum constitui; justum autem constitui, et justum fieri idem sunt; tum ex antithesi Adami ad Christum, scribit enim Apostolus, sic nos constitui justos per obedientiam Christi, quo modo constituti sumus injusti per inobedientiam Adami: constat autem per inobedientiam Adami nos injustos esse constitutos, injustitia in nobis vere, ac re ipsa inhærente, non injustitia Adami nobis imputata.

Esse autem justitiam, quam per Christum adipiscimur, veram, absolutamque justitiam, intelligi potest, tum ex eo, quod Apostolus vocat eam abundantiam justitiæ; tum ex

(1) Rom. V. 17.

eo, quod idem Apostolus dicit, majus esse Dei donum, quam Adæ peccatum. Inde enim sequitur, ut si peccatum Adæ veram in nobis et absolutam injustitiam posuit, ut omnium consensu posuit, certe Dei donum veram in nobis absolutamque justitiam ponat.

Sed occurrunt Calvinus et Kemnitius, et probare nituntur, Apostolum hoc loco per vocem « justificare, » nihil aliud significare voluisse, nisi justum, pronunciarum. Primo, quoniam opposuit verbum, « justificare, » verbo, « condemnare, » cum ait, « judicium ex uno in condemnationem, gratia ex multis in justificationem ». Et rursus cap. 8. « Deus, qui justificat, quis est, qui condemnet ».

Secundo, quoniam Apostolus sine dubio phrasim Hebraicam imitatur, tametsi græce scribat; Hebraice autem verbum, « justificare », forensis plane significationem habet.

Tertio, quoniam Latina vox, si proprietas inspiciatur, nihil significat aliud, nisi justum pronunciarum. Quamvis enim a Patribus interdum justificare, accipiatur pro eo, quod est justum facere: tamen ea notio non invenitur apud bonos linguæ Latinæ auctores. Denique, Catholicos Kemnitius reprehendit, quod nimis hæreant in ipsa compositione vocabuli, quasi justificare sit justum facere, quia componitur ex nomine justum et verbo facere.

Respondeo ad primum, justificatio recte opponitur condemnationi, et tamen non ideo semper est forensis vocabulum. Nam ipsa etiam condemnatio interdum est actus judicis deputantis ad pœnam eum, qui in judicio reus inventus est: interdum autem est effectus culpæ, quæ pœnam commeruit. Siquidem et Adam nos condemnavit et Deus. Sed Adam nos condemnavit non judicando, nec modo forensi, sed imprimendo culpam originalem: Deus autem judicando damnavit. Ad eundem igitur modum et justificatio nunc est actus judicis, nunc effectus gratiæ; et ipse idem Christus primo, ut secundus Adam, nos justificat delendo peccata, et gratiam infundendo, secundo, in die judicii nos justificabit, declarando justos, quos ipse antea fecit justos.

Præterea, quamvis condemnatio et justificatio alicubi significant actionem judicis, ut in illo loco citato: Judicium ex uno in con-

demnationem, etc., tamen quando Deus justificat impium, declarando justum, facit etiam justum; quoniam judicium Dei secundum veritatem est. Itaque sive Christus per obedientiam suam, sive per judicium suum nos justificet, semper facit justos. Et hoc modo locum istum intellexit S. Augustinus lib. i. de peccatorum meritis et remissione, cap. 15. ubi dicit, in Christo justificari, ex sententia Apostoli ad Roman. v. non esse solum imitatione Christi justum fieri, sed etiam per ejus gratiam regenerari: sicut in Adamo condemnari, non esse solum imitatione Adami, sed carnali etiam generatione ad culpam trahi.

Ad secundum de voce Hebraica, dico verbum *צדיק* et *צדיק* proprie nihil esse aliud, nisi justum facere, sed quia potest aliquis fieri justus, tum intrinsece per adeptionem justitiæ, tum extrinsece per declarationem, inde eandem vocem ad varia significanda traduci. Porro non deesse loca in Scripturis, ubi vox illa significet justum facere, non more forensi declarando, sed vere efficiendo justitiam, perspicuum est ex verbis illis Danielis cap. 12. *Qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt sicut stellæ in perpetuas æternitates.* Illud enim: *Qui ad justitiam erudiunt*, in Hebræo est *מְצַדִּיקִים*, id est, justificantes, sive qui justificant. Et non potest hoc trahi ad judices declarantes, significat enim Propheta magnam futuram esse gloriam Doctorum, qui multos ad justitiam docendo perduxerint.

Neque multum prodest adversariis, quod aliqui eorum dicunt, Danielem loqui de ministris Evangelii, qui annunciant remissionem peccatorum per fidem Christi, quasi justificare sit indulgentiam prædicare. Nam etiam hoc modo justificare non erit forensis vocabulum, quomodo Calvinus et Kemnitius, illud accipiunt. Non enim qui prædicat Evangelium, pronunciat homines esse justos, more judicis, sed aperit viam ad justificationem, et eo modo causa est, ut auditores justii efficiantur ex impiis. Non enim dicit, ego vox omnes justos esse pronuncio, sed ait, credite Evangelio, et justificabimini: quemadmodum nullus judex loquitur. Itaque certum est apud Danielem loco notato, verbum *justificanti*, non admittere forensis significationem.

Sed est alius locus adhuc illustrior apud

Isaiam, cap. 53. ubi de Christo sic loquitur Isaias: *In scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, et iniquitates eorum ipse portabit* (2). Ubi est verbum in *hiphil* quod justum facere significat. Conatur quidem Kemnitius hunc etiam locum detorque- re ad significationem forensis, sed frustra. Quatuor enim vocabula manifeste repugnant ejus interpretationi.

Primum est, « in scientia sua ». Id enim significat, interprete S. Hieronymo, Christum variis modis justificasse homines, atque unum ex eis modis fuisse doctrinam. Qui autem docendo justificat, certe non judicis more justificat.

Alterum est, « ipse justus », qua voce significatur, Christum non solum docendo, sed etiam juste operando, ac nobis justitiam suam impartiendo justificare. Porro non requiritur ad justificandum more forensi, ut is justus sit, qui alios justificat, sed necessario requiritur, ut is justus sit, qui bene operando justificare debet. Et ideo beatus Paulus ad hunc locum alludens ait ad Roman. III. *Ut sit ipse justus et justificans.*

Tertium est, « servus meus ». Sic enim legendum est, non servos meos, ut habent aliqui codices vitio librariorum, in Hebræo enim est *עבד*; significat autem hæc vox, Christum servisse Deo Patri in opere justificationis, ac per hoc justificasse homines non judicando, sed ministrando, ut ipse dicit Matth. xx. *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis* (3). Unde et ab Apostolo Roman. xv. vocatur minister circumcisionis ad confirmandas promissiones Patrum.

Quartum est, « iniquitates eorum portabit ». Hic enim significatur modus, quo Christus ministrando justificat, ubi vox Hebræa *כבול* significat, gestare quasi in humeris. Itaque docet Isaias, Christum nos justificasse portando sarcinam peccatorum nostrorum in humeris suis, id est, luendo pœnam nobis debitam. Quo alludit sanctus Petrus in epist. I cap. II. cum ait: *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus, cujus livore sanati estis* (4). Ubi vides effectum satisfactionis Christi, esse justitiam et sanitatem nobis inhærentem. Non igitur, in hoc Isaiæ testimonio, « justificare » accipitur more fo-

(1) Dan. XII, 3. — (2) Isai LIII, 11. — (3) Matth. XX, 28. — (4) I Pet. II, 24.

rensi, neque enim iudices ita justificant, ut pro reis poenas luant, eosque peccatis mori, et iustitiæ vivere, ac demum spiritualiter sanos esse faciant.

Est etiam alius locus in Scriptura, ubi « justificare », nullo modo potest accipi more forensi, nimirum Apoc. xxii. *Qui justus est, justificetur adhuc, et qui sordidus est, sordescat adhuc* (1). Et tamen non ignorabat sanctus Joannes Hebraicas phrases.

Ad tertium, de usu Latinæ vocis apud bonos auctores, respondeo, auctores linguæ Latinæ non habere hanc vocem in ulla significatione, et ideo non esse mirum, si non possimus ostendere in Terentio, vel Cicerone, « justificare », positum esse pro eo, quod est justum facere. Nam nec ipse Kemnitiuss aut Calvinus ostendet in iisdem auctoribus, « justificare », usurpatum esse pro eo, quod est justum pronunciare.

Deinde non esset etiam mirum, si profani auctores haberent hanc vocem solum in usu forensi, cum ignoraverint justificationem iudicis Dei. Deus enim cum justificat impium, pronunciat quidem illum justum, quod et homines faciunt, sed absolvendo facit illum vere justum ex impio, quod homines facere non possunt. Atque hinc est, quod apud homines, qui fatetur delictum, condemnatur; qui negat, justificatur: contra autem apud Deum, qui negat, condemnatur; qui fatetur, justificatur. Nam cum non possint homines eum, qui delictum fatetur, facere justum ex reo, damnare debent, non justificare, si nolint errare. Deus autem, cuius iudicium secundum veritatem est, pronunciat justum eum, qui se fatetur reum, sed pronunciando, justum (ut supra diximus) facit re vera justum. Proinde solus Deus non erat; cum impios injustosque justificat.

Quod mysterium non ignorantes sancti Patres, Latinæ etiam linguæ non imperiti, verbum, « justificare », passim usurpant pro eo, quod est justum facere: « Quis est, inquit Augustinus in Psalm. xxx. concion. 1. « qui justificat impium? qui facit ex impio justum ». Item lib. ii. de peccatorum meritis et remissione, cap. xxxiii, « Gratia Dei justificamur, hoc est, iusti efficiamur ». Item libro de spiritu et littera, cap. xxvi: « Quid est aliud iustificati, quam iusti facti? » Epist. 105. « Iusti enim facti sunt, cum iustificati sunt ». Et Epist. 106. « Antequam gratia justificetur, id est, justus

(1) Apoc. XXII, 14. — (2) Rom. III, 24.

efficiatur, impius quid est, nisi impius? » Et epist. 120. cap. xx. « Credens in eum qui justificat impium, id est, ex impio facit pium ».

Quanta igitur importunitas novatorum est, ut in quæstione Ecclesiastica repudient Patres, neque velint quiescere, nisi Ciceronem illis, vel Terentium iudicem proferamus. Et cum Apostolus ipse tam aperte significaverit justificari esse justum constitui, ac per hoc vocis compositionem et notionem aperuerit, calumniatur Kemnitiuss adhuc, quod ex compositione vocis interpretationem nominis eramus? sed de his satis multa dicta sunt.

Alterum testimonium pro iustitia inhærente sumitur ex cap. iii ad Romanos: *Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius*. Hoc loco simul explicantur fere omnes causæ justificationis; nam justificamur a Deo gratis, id est, ex mera ejus liberalitate, quantum ad nostra merita; nullo enim nostro opere memur justificari. At hæc Dei liberalitas est causa efficiens. Justificamur autem per gratiam ipsius, id est, per iustitiam ab illo donatam, et infusam; et hæc est causa formalis. Justificamur item per redemptionem, quæ est in Christo Jesu; et hæc est causa meritoria. Denique justificamur per fidem in sanguine propitiatoris; et hæc est causa dispositiva.

Respondent adversarii, Calvinus, Kemnitiuss et alii, per gratiam non significari donum aliquod infusum et inhærens, sed ipsum Dei favorem et benevolentiam, qua nos prosequitur, dum per Christi merita nos reconciliat, non imputans delicta nostra, sed imputans iustitiam et obedientiam Christi.

At in primis favor Dei satis explicantur per illam vocem, « gratis », qui enim gratis justificat, certe ex benevolentia et liberalitate justificat. Illa igitur additio, « per gratiam », non ipsum favorem, sed aliquid aliud, id est, effectum illius favoris significabit.

Deinde præpositio, « per », non recte accomodat favori et benevolentiae, sed causæ formali, aut meritoriae, aut instrumentali. Non enim recte diceremus, Deus per suum favorem, aut per suam benevolentiam nos justificat; recte autem dicimus, per gratiam inhærentem, per meritum filii sui, per fidem et Sacramenta justificat.

Ad hæc benevolentia Dei non potest esse inanis, sed omnino præstat atque efficit id bo-

num, quod alicui vult. Omnia enim quæcumque voluit fecit, Psalm. cxiii, et si vellet alicui bonum, et non faceret, non esset omnipotens, sed similis nobis infirmus. Cur enim multa volunt homines, quæ non faciunt, nisi quia multa volunt, quæ non possunt? cum vero Deus nos diligit, ac nobis bene vult, id sine dubio vult, ut simus vere iusti et sancti coram ipso: *Elegit enim nos*, ut Apostolus loquitur ad Ephes. i. *ut simus sancti et immaculati in conspectu ejus*. Et: *Hæc est voluntas Dei* (inquit Apostolus ad I. Thessalon. iv) *sanctificatio vestra*. Igitur si gratia justificans est favor et benevolentia Dei, et Deus non solum extrinsecus favet, neque inaniter bonum vult, sed facit sanctos, et immaculatos, quales esse nos vult; certe sequitur, ut per gratiam justificari, non sit iustus reputari, et non esse, sed re vera iustos, sanctos, atque immaculatos esse.

Præterea gratiam justificantem non esse solum favorem Dei, sed donum in anima inhærens, intelligi potest ex variis attributis et nominibus ejus. Nam dicitur donum, quod accipimus, ad Roman. v. *Accipientes abundantiam gratiæ et donationis* (1). Item dicitur dari per Christum *gratia et veritas per Jesum Christum facta est*, Joan. i. non autem recte dicitur facta per Christum benevolentia Dei Patris. Item dicitur dari ad mensuram ab ipso Christo: *Unicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi* (2), ad Ephes. iv. At benevolentia Dei non datur ad mensuram, neque a Christo. Item comparatur essentiali, quæ datur per creationem. Inde enim dicimus « creati in Christo », ad Ephes. ii. Et esse « nova creatura », ad Galat. v. At id, per quod creaturæ dicimus, intimum et inhærens est.

Denique comparatur luci, II ad Corinth. vi. *Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? quæ societas luci ad tenebras?* ad Ephes. v. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*. I Joan. ii. *Qui dicit, se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est* (3). At certe lux non facit corpus lucidum, nisi inhæreat, neque patitur secum tenebras. Quomodo igitur potest homo iustificatus, non tantum lucidus dici, sed etiam lux in Domino, cum antea tenebrosus esset, si adhuc tenebræ peccatorum in ipso inhærent, et gratiæ lux extrinsecus manet?

Præterea gratia, per quam justificari nos dicit Apostolus, dicitur etiam *charitas diffusa in cordibus per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (4), ad Roman. v. Et quamvis adversarii, Philippus, Calvinus, Petrus Martyr, et alii, contendunt, Apostolum loqui de charitate, qua Deus nos diligit, hoc est, de favore et benevolentia, quæ in ipso Deo est; tamen sanctus Augustinus, quem sibi anteponi, velint nolint adversarii pati debent, disertis verbis contrarium docet. Sic enim loquitur in libro de Spiritu et littera, cap. xxxii. « Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos ». Ipse etiam Apostolus ad Roman. viii. de hoc ipso spiritu nobis dato, loquens: *Accepistis, inquit, spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater* (5). At certe clamamus, Abba Pater, per charitatem, qua diligimus nos Deum, non qua diligit nos Deus. Et in eodem cap. per gratiam justificantem vivere dicimus: « Corpus quidem, inquit, mortuum est propter peccatum, spiritus autem vivit propter justificationem ». At non recte dici possumus vivere per extrinsecum Dei favorem; cum nihil sit magis intimum, quam vita.

Tertium testimonium est in epistola priore ad Corinth. cap. vi. ubi sic explicat Apotolus justificationem: *Et hæc quidem (peccatores videlicet) fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in spiritu Dei nostri* (6). Quo loco, ut exponunt Chrysostomus, Ambrosius, Theophylactus et alii, docet Apostolus, homines in Baptismo per invocationem nominis Christi, et operationem Spiritus sancti purgari et sanctificari. Atque hoc ipsum esse justificari, ita ut justificatio duo illa contineat, purgationem, sive ablutioem et sanctificationem. Quod si justificatio est ablutio et sanctificatio; sequitur, ut justificatio non sit sola peccatorum remissio sine interna sanctificatione. Item sequitur, ut justificatio non sit imputatio iustitiæ, vel declaratio, more forensi. Nam imputatio et declaratio non egent invocatione nominis Christi, aut virtute Spiritus sancti. Apostolus autem dicit, Corinthios fuisse ablutos, sanctificatos et iustificatos, in nomine Christi et in virtute Spiritus sancti.

Quartum testimonium est in epistola ad

(1) Rom. V, 17. — (2) Eph. IV, 7. — (3) Cor. VI, 14; Eph. V, 8; I Joan. II, 11. — (4) Rom. V, 5. — (5) Rom. VIII, 15. — (6) I Corin. VI, 11.

Titum, cap. III. *Cum apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratia ipsius, hæredes simus, secundum spem vitæ æternæ* (1). Ex verbis illis postremis: *Ut justificati gratia ipsius, etc.*, intelligimus, in verbis superioribus descriptam esse justificationem, ita ut secundum Apostoli sententiam, justificatio sit regeneratio et renovatio, Dei benignitate, per lavacrum Baptismi et effusionem Spiritus sancti, in nobis facta.

Hanc autem regenerationem, et renovationem, quæ est ipsa justificatio, formaliter fieri per donum aliquod inhærens, tribus argumentis probari potest. Primo, ex ipsa natura et ratione regenerationis; neque enim intelligi potest, quemadmodum regeneretur aliquis, sine ulla sui mutatione, per solam Dei benevolentiam, in ipso Deo existente; vel per solam extrinsecam justitiæ alterius imputationem. Nam certe regeneratus, diligitur ut filius, cum antea odio haberetur, ut inimicus, igitur mutatio aliqua facta est; non potuit autem in Deo fieri, igitur in homine facta est. Ac per hoc regeneratio aliquid in ipso homine ponit, ob quod filius Dei nominetur et sit.

Deinde, idem probatur ex causis hujus renovationis, quas hoc loco idem Apostolus numerat. Nominatur enim benignitas Dei, quæ est efficiens causa; Christus, qui est causa meritoria; lavacrum Baptismi, quod est causa instrumentaria; effusio Spiritus, sive Spiritus effusus, qui est causa formalis. Per effusionem autem Spiritus, sive spiritum effusum, nihil rectius intelligitur, quam primum ejus donum, quod est charitas, quæ idcirco etiam dicitur diffundi in cordibus nostris.

Denique idem probatur ex confessione adversariorum; fatentur enim etiam ipsi, esse in nobis inhærentem aliquam renovationem per Spiritum sanctum, sed negant eam proprie esse justitiam, aut per eam nos absolute justificari, et ideo confugiunt ad Christi justitiam imputatam. At Apostolus hanc ipsam renovationem justificationem appellat, ut ostendimus. Id enim significat illud: *Ut justificati gratia ipsius, hæredes simus, secundum*

spem vitæ æternæ. Reddit enim causam, cur nos Deus per lavacrum et spiritum sanctum regeneraverit, ac renovaverit; et ait, causam fuisse, ut justificari, id est, ut per eam regenerationem, et renovationem justificati, hæredes regni, ac vitæ sempiternæ effici mereamur.

Quintum testimonium est, ad Hebr. XI. ubi testatur Apostolus, aliquos homines fuisse vere et absolute justos; nam de Abel scribit: *Testimonium consecutus est, esse justus*. De Noe: *justitiæ, quæ per fidem est, hæres est constitutus* (2). Isti certe et alii eorum similes, vere justii erant, nec justii imperfecte et inchoate, sed absolute et perfecte. Neque enim Scriptura justos absolute vocaret eos, qui absolute justii non essent. Quid? quod etiam perfectos et immaculatos appellat? Nam Gen. VI. de Noe dicitur: *Noe vir justus atque perfectus fuit*. Et David in Psal. CXVIII. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini* (3).

Porro hæc eorum justitia non erat justitia Dei inhabitans, aut justitia Christi imputata, sed justitia in illis inhærens et propria. Nam Apostolus ostendere volens, unde Abel justitiæ testimonium consecutus esset, ait: *Testimonium perhibente Deo, muneribus ejus*. Ubi videmus, probari justitiam Abelis, ab effectu ipsius justitiæ. Nam ut ait sanctus Joannes in epist. I. cap. III. *Qui facit justitiam justus est* (4). Itaque probat Apostolus, Abelem fuisse justum, quia justa opera faciebat, cum Deo rite sacrificaret. Justii autem operis causa, est justitia inhærens, non imputatio justitiæ, quæ cum extrinseca sit, principium operis esse non potest. Sic etiam Noe fuisse justum, probat ibidem Apostolus, quia credidit Deo, timuit judicium Dei, obedivit mandatis Dei. Et in Genesi, cap. VI. dicitur fuisse justus, quia ambulavit cum Deo. Quomodo etiam probat S. Lucas, cap. I. Zachariam et Elisabetham fuisse justos coram Deo, quia incedebant in omnibus mandatis et justificationibus Domini.

Sextum testimonium est Apostoli ad Roman. VIII, et I ad Corinth. XV. ubi dicit, justos conformes esse imagini Christi, et portare imaginem Christi: *Quos, inquit, præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui; ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Et sicut portavimus imaginem terreni, ita portemus et imaginem cælestis* (6). Christus autem

CAPUT IV.

Fidem non esse integram formalem causam justificationis.

Hactenus communibus argumentis probatum est, causam formalem justificationis nostræ esse justitiam inhærentem: ex qua sententia refelluntur quinque illi errores, quos supra notavimus, nunc seorsim singulos paucis refellemus.

Primus igitur error fuit, causam formalem justificationis nostræ solam esse fidem. Id enim Lutherus disertis verbis posuit in comment. ad 2. cap. epist. ad Galatas, et Philippus in ipsa Confessione Augustana, art. 4. et quamquam Lutherani omnes, tum rigidi, tum molles, ab hoc errore jam recessisse videantur, ut supra notavimus ex colloquio Altemburgensi: nihil tamen oberit, si hunc ipsum errorem breviter confutemus.

Primum, in ipsa epistola ad Galatas, cap. V. Apostolus, cum dixisset: *Nos autem spiritu ex fide spem justitiæ expectamus*: subjunxit continuo: *Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur* (4). Ubi verba illa, *Ex fide spem justitiæ expectamus*, duobus modis intelligi possunt. Uno modo, ut sensus sit, ex fide speramus vitam æternam, quæ est merces justitiæ. Sæpe enim Apostolus ponit spem pro ea re, quæ speratur, ut ad Tit. II. *Expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei* (5). Itaque spes justitiæ erit id, quod justitia sperat, id est, quod justitiæ debetur, videlicet, præmium vitæ beatæ. Altero modo, ut sensus sit, ex fide spem justitiæ expectamus, id est, ex fide speramus, nos posse justificari. Utrumque sensum attigit sanctus Augustinus in libro de spiritu et littera, cap. 32. Sed hic posterior simplicior et magis congruens cum præcedentibus verbis esse videtur: et tamen uterque in idem recidit; cum ex utroque id manifeste colligatur, ex fide, non ex lege, aut operibus ante fidem factis, hominem justificari.

At ne daretur occasio errandi, explicuit idem Apostolus, quæ fides sit illa, quæ justificat, cum ait: *Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, id est, neque lex circumcisis data, neque opera gentilium, in præputio facta, justificant,*

non est justus per imputationem, neque per solam inhabitationem justitiæ increatæ, sed justus est vere ac proprie, etiam ut homo, per creatam et inhærentem sibi justitiam, ex qua justissima opera faciebat: igitur et nos si similes, si fratres, si imagines ejus esse debemus, justitiam veram et inhærentem habere necesse est. Nam si re ipsa injusti et solum putative justii simus, magis diaboli, quam Christi imaginem geremus. Rectius enim denominamur ab eo, quod sumus quam ab eo, quod esse putamur. Præterea terreni hominis, id est, Adami peccatoris? veram imaginem portavimus, quoniam peccatum in nobis non putative, sed vere et re ipsa inhærebat, igitur et Christi veram imaginem geremus, si justitia nobis putative, sed vere ac re ipsa inhæreat.

Septimum testimonium est in epist. ad Romanos, cap. VI, ubi Apostolus docet, nos per justificationem, qua morimur peccato, et resurgimus justitiæ, representare Christi mortem et resurrectionem. Et inter alia dicit: *Qui mortuus est, justificatus est a peccato*. Quod etiam significavit Apostolus Petrus in priore epist. cap. IV. cum ait: *Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini. Quia qui passus est in carne, desit a peccatis* (1). At Christus non putative, sed vere mortuus est et vere resurrexit. Igitur et nos non putative, sed vere morimur peccato, et resurgimus ad justitiam, cum per Baptismum justificamur.

Octavum testimonium est in epist. ad Romanos, cap. VIII. ubi Apostolus scribit: *Nos jam per Christum accepisse spiritum adoptionis filiorum Dei quoad animam quæ vivit* (ut ibidem dicit) *propter justificationem, quamvis corpus mortuum sit* (id est, adhuc mortale sit) *propter peccatum*. Sed paulo post addit: *Nos jam primitias spiritus habentes, intra nos gemere, expectantes adoptionem filiorum Dei, redemptionem corporis nostri*. Nam ut idem ait ad Philippens. III. *Salvatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ* (2). Atqui adoptio filiorum, quam expectamus in redemptione corporis, verissima erit, et inhærens in ipso corpore, id est, immortalitas et impassibilitas, non putativa, sed vera. Igitur adoptio quam nunc habemus in Spiritu per justificationem, vera etiam esse debet, non putativa. Alioqui, sicut expectamus redemptionem corporis, ita quoque expectarem redemptionem animæ.

(1) Tit. III, 4. — (2) Heb. XI, 4, 7. — (3) Gen. VI, 9; Psal. CXVIII, 1. — (4) I Joan. III, 7. — (5) Rom. VIII, 29; I Corin. XV, 49.

(1) Pet. IV, 1. — (2) Rom. VIII, 15, 23. — (3) Phil. III, 20. — (4) Gal. V, 5. — (5) Tit. II, 13. TOM. VI.